

9. Sikora, Ya. B. (2023). Retrospektyva zmistu profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii [A retrospective of the content of professional training for future information technology specialists]. *Nauka i tekhnika sohodni*. №3. S. 416–426. [in Ukrainian]

10. Zubyk, L. (2016). Model formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnikh IT-fakhivtsiv u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Model of formation of professional competencies of future IT specialists in the process of studying professional disciplines]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky*. № 1. S. 83–89. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШВАРДАК Маріанна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної,

початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх іт-фахівців у закладах фахової передвищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHVARDAK Marianna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Preschool, Primary Education and Educational Management, Mukachevo State University.

Scientific interests: professional training of future it specialists in institutions of professional pre-higher education.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку 30.08.2025 р.

УДК 378.147:37.013.74:001.891.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-116-121

БАСЮК Наталія –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5964-6098>

e-mail: natabasyuk@ukr.net

УНІВЕРСИТЕТ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуто актуальну проблему освітнього середовища як ключового фактору розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи в умовах університету. Розглянуто підходи Дж. Г. Ньюмена, К. Ясперса, Я. Пелікана, Х. Ортега-і-Гассета та інших науковців до особливостей освітнього середовища, які змінювалися протягом століть під впливом різних факторів. З'ясовано, що в університетах минулого першорядне місце відводилось інтелектуальній складовій. Емоційно-психологічна складова, міжособистісна взаємодія між учасниками освітнього процесу, культурні чинники, хоча й були присутні в освітньому середовищі, проте їм не приділялось належної уваги, що часто призводило до низької ефективності навчання й виховання. На основі теоретичного аналізу джерел встановлено, що від суттєвого наповнення і структурних компонентів освітнього середовища університету залежить якість освіти, загальна культура та професійне становлення випускника закладу вищої педагогічної освіти.

Виявлено, що освітнє середовище університету характеризується з різних позицій: як ресурс якості вищої освіти; як узагальнений, сукупний, інтегрований, цілісний фактор розвитку особистості; як складна система взаємопов'язаних умов, засобів, факторів, ресурсів, які впливають на процес навчання й розвитку здобувачів освіти; як джерело професійного й особистісного досвіду, стимул самореалізації майбутнього фахівця. Запропоновано авторське визначення освітнього середовища університету, спрямованого на розвиток емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи. Під ним розуміється педагогічно сконструйований комплекс умов (соціальних, емоційно-психологічних, організаційно-педагогічних, духовно-моральних, предметно-чуттєвих) і впливів, які емоційно та інтелектуально наповнюють життєпростір майбутніх учителів початкової школи, стимулюючи їх до міжособистісної взаємодії й активізуючи процеси самоусвідомлення, саморегуляції й співпереживання, надають можливість, а також зумовлюють ефективний розвиток емоційного інтелекту та особистісно-професійне становлення. Розроблено структуру освітнього середовища університету, спрямованого на розвиток емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи, її охарактеризовано структурні компоненти, серед яких просторово-предметний, соціально-особистісний, ціннісно-смісловий, емоційно-орієнтований і змістово-методичний.

Ключові слова: університет, освітнє середовище, емоційний інтелект, майбутні вчителі початкової школи.

BASYUK Natalia –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language of

Zhytomyr State University named after Ivan Franko

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5964-6098>

e-mail: natabasyuk@ukr.net

UNIVERSITY AS AN ENVIRONMENT FOR THE FORMATION OF AN EMOTIONALLY INTELLECTUAL EDUCATOR

The article considers the current problem of the educational environment as a key factor in the development of emotional intelligence of future primary school teachers in a university setting. The approaches of J. G. Newman, K. Jaspers, J. Pelican, J. Ortega y Gasset and other scholars to the features of the educational environment, which changed over the centuries under the influence of various factors, are

considered. It is found that in the universities of the past, the intellectual component was given primary place. The emotional and psychological component, interpersonal interaction between participants in the educational process, and cultural factors, although present in the educational environment, were not given due attention, which often led to low effectiveness of teaching and education. Based on a theoretical analysis of sources, it was established that the quality of education, general culture, and professional development of a graduate of a higher pedagogical education institution depend on the essential content and structural components of the university's educational environment.

It was found that the educational environment of the university is characterized from different positions: as a resource of quality of higher education; as a generalized, cumulative, integrated, holistic factor of personality development; as a complex system of interconnected conditions, means, factors, and resources that influence the learning process and development of students; as a source of professional and personal experience, a stimulus for self-realization of a future specialist. The author's definition of the university educational environment aimed at developing the emotional intelligence of future primary school teachers is proposed. It refers to a pedagogically constructed complex of conditions (social, emotional-psychological, organizational-pedagogical, spiritual-moral, objective-sensory) and influences that emotionally and intellectually fill the living space of future primary school teachers, stimulating them to interpersonal interaction and activating the processes of self-awareness, self-regulation and empathy, provide an opportunity and also determine the effective development of emotional intelligence and personal and professional development. The structure of the university's educational environment aimed at developing the emotional intelligence of future primary school teachers has been developed, and structural components have been characterized, including spatial-subject, social-personal, value-semantic, emotionally-oriented, and content-methodical.

Key words: university, educational environment, emotional intelligence, future elementary school teachers.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійно-особистісне становлення майбутнього педагога значною мірою визначається університетським освітнім середовищем, в якому він перебуває впродовж років навчання у закладі. Середовище освіти університету формує не тільки знання й професійні компетенції, але й надає можливості для позанавчальної діяльності, участі в науково-дослідницькій роботі, чим розширює світогляд і підвищує рівень професійної підготовки майбутніх фахівців. Соціальна взаємодія з однокурсниками, викладачами, адміністрацією університету формує навички комунікації, критичного мислення, лідерства, вміння працювати в команді та інші soft skills. Університет як складова соціуму суттєво впливає на формування аксіологічної сфери майбутніх педагогів, їх громадянської позиції і соціальної відповідальності.

Одним з критеріїв якості професійної підготовки в педагогічному університеті є високий рівень сформованості емоційного інтелекту випускника. Освітнє середовище університету є ключовим фактором розвитку емоційного інтелекту студентів. Воно може як сприяти, так і перешкоджати формуванню навичок самоусвідомлення, емоційної регуляції, емпатії і соціальної взаємодії. Тільки педагогічне керівництво організацією університетського освітнього середовища здатне гарантувати ефективний процес розвитку емоційного інтелекту в майбутніх фахівців. Особливе місце в структурі освітнього середовища займає емоційна складова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема університету та його освітнього середовища постійно знаходиться в центрі уваги науковців. Концепцію університетської освіти розробляли Т. Веблен, Дж. Ньюмен, Х. Ортега-і-Гассет, Я. Пелікан, А. Флекснер, К. Ясперс та інші. Дослідженням місії університету займалися В. Андрущенко, В. Кремень, С. Курбатов, Д. Мірошніченко, В. Огнев'юк, М. Рогожа. Освітнє середовище закладу вищої освіти є предметом зацікавлення І. Ахновської, М. Братко, Р. Вайноли, О. Кабацької, В. Ковальчук, О. Марченко, Н. Науменко, О. Петрук, Т. Тюльпи, О. Шапран, Ю. Шапрана, О. Ярошинської та інших учених. Однак недооціненим науковцями залишається вплив освітнього середовища університету, зокрема його

емоційної складової, на розвиток емоційного інтелекту у майбутніх педагогів. Ці питання не знайшли свого належного розкриття у наукових працях дослідників.

Мета статті – проаналізувати підходи науковців до організації освітнього середовища університету, розкрити його вплив на розвиток емоційного інтелекту майбутніх педагогів початкової школи, охарактеризувати структурні компоненти освітнього середовища, сприятливого для розвитку умінь і навичок емоційного інтелекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше поняття «середовище» використав у своїх роботах французький філософ і психолог І. Тен у XIX ст., звернувши увагу наукової спільноти на роль середовища в процесах навчання і виховання.

На думку англійського педагога і церковного діяча Дж. Г. Ньюмена [4], університет впливає на формування індивідуальності студента насамперед своїм середовищем. Очолований ним Католицький університет втілював модель «ліберального університету», в якому домінували ліберальні цінності – цінність людської особистості, індивідуальна свобода, безпека, право власності. Університет, на його думку, – це спільнота викладачів і студентів, об'єднаних спільною ідеєю – культивуванням інтелекту. Інтелект у розумінні Дж. Г. Ньюмена – відносно стійка структура розумових здібностей особистості, яка об'єднує в собі систему розумових операцій, стиль мислення і стратегію розв'язання життєвих проблем з індивідуальним підходом до ситуації. Відтак, Дж. Г. Ньюмен робить ставку на наукову складову освітнього середовища університету, не забуваючи при цьому про збереження європейських гуманістичних цінностей. Значна роль у формуванні інтелектуальної культури студентів належить викладачам, які позиціонують знання власною персоною і власним способом життя, показуючи студентам взірці для наслідування в сенсі принципності, послідовності у власних переконаннях та готовності йти до кінця у відстоюванні власних цінностей. Доброзичливі, ненапружені стосунки, які складаються між викладачами та студентами, спонукають до вільного спілкування, висловлення нових оригінальних і креативних ідей, наукових відкриттів, розробок. Позитивна емоційна атмосфера налаштовує на співпрацю,

стимулює до інтелектуального зростання. Отже, не вказуючи прямо на присутність емоційної складової в освітньому середовищі, Дж. Г. Ньюмен вказує на її важливість у формуванні інтелектуальної особистості. Освітнє середовище, в яке занурюється студент під час навчання, закладає на все життя в його свідомості прагнення до саморозвитку, самовдосконалення й внесення змін у життя суспільства.

Схожої позиції дотримувався німецький філософ, психолог і психіатр К. Ясперс. Він наголошував на дослідницькій функції університету. Проведення наукових досліджень, на його думку, – найперше завдання університетської освіти. На другому місці – навчання. Поєднання дослідницької діяльності й навчання забезпечують інтелектуальний розвиток майбутніх фахівців. Третє місце у функціональному полі університету займає культура. Отже, університет виконує три основні функції: проведення наукових досліджень, здійснення професійної підготовки, виховання культурної особистості. На їх реалізацію і має бути спрямоване освітнє середовище університету. Як і Дж. Г. Ньюмен, К. Ясперс вважає, що знання приходять не в готовому вигляді, а в процесі наукового дослідження, яке спонукає розвиток аналітичних і критичних мисленнєвих навичок, емоційно-вольових і творчих навичок. Тому університету потрібне таке освітнє середовище, якому притаманна творча атмосфера, позитивні емоції, відкрита й зворотна комунікація, коли суб'єкт освітнього процесу може без страху осуду ставити запитання й отримувати на них відповіді, вдається до самостійного пошуку знання як істинного.

Один з найбільш впливових інтелектуалів ХХ століття, богослов, філософ, педагог, ректор Єльського університету Я. Пелікан у праці «Ідея університету: переосмислення» проводить заочний діалог з Дж. Г. Ньюменом, в певних аспектах погоджуючись, а в певних дискутуючи з ним. У книзі автор стверджує, що з метою відповідати суспільним вимогам і базовим цінностям університет у своїй діяльності повинен дотримуватись чотирьох векторів: «поступ знання через дослідження, передача знання в процесі навчання, збереження знання в наукових зібраннях і розповсюдження знання через публікації» [5, с. 4]. Можна зрозуміти, що в освітньому середовищі університету опора робиться на наукову складову. Однак, аналізуючи історичні факти, пов'язані з вчинками представників наукової спільноти, вчений приходять до висновку, що інтелектуалізм не може вважатися гарантією моральності та духовності. Тому, згідно думок автора, в пріоритеті мають бути не тільки інтелектуальна атмосфера й дух університетської освіти, але й особистісний розвиток майбутнього фахівця, можливості, умови, засоби для якого забезпечує освітнє середовище. Повноцінний розвиток особистості стимулюють інтелектуальні, емоційні, соціальні та фізичні аспекти освітнього середовища. На індивідуальному рівні це відбувається за допомогою саморефлексії, самовдосконалення, соціальної взаємодії, що

сприяє формування потрібних умінь і навичок, відкритості до нових викликів. Так, зокрема, розвиток й удосконалення навичок співпраці, емпатії та ефективної комунікації забезпечують розвиток емоційного інтелекту.

Водночас Я. Пелікан виступав проти інтенсифікації певної складової освітнього середовища, оскільки це переводить її в площину формальності. З такою думкою погоджується Р. Гречкосій, вважаючи, що в освітньому середовищі усі «складові частини мають бути вивірено розподілені. Наприклад, зміщення акценту суто на дослідницьку діяльність унеможливило б освітньої компоненти та призводить до хибних наукових істин» [3].

На думку іспанського філософа Х. Ортега-і-Гассета, університет – центр освіти, науки, і культури, основне завдання якого – «зробити із звичайної людини, перш за все, людину культурну» [10, с. 73] та справжнього професіонала своєї справи. Під культурою він розумів рівень інтелектуального розвитку особистості, який допоможе їй орієнтуватися в соціумі й служити інтересам суспільства. Університет як культурний осередок орієнтується не на формування студента-дослідника, світогляд якого обмежується науковою освітою, а на ціннісну духовність і високу культуру. Університетська освіта, стверджував Х. Ортега-і-Гассет, сприяє духовному збагаченню людини, що робить її вільною у своїх думках і діях.

Про необхідність врахування емоційної складової в структурі освітнього середовища яскраво ілюструє епізод з університетом Хопкінса, заснованого в 1876 р. у Сполучених Штатах Америки, в штаті Мериленд. З самого початку він бачився як установа з потужним кадровим складом із залученням учених й університетських професорів, найкращих представників інтелектуальної університетської еліти, що забезпечить найвищий рівень підготовки її здобувачам. А. Флекснер казав: «Університет Хопкінса – це заклад, щиро відданий пошуку знань, вирішенню проблем, критичній оцінці досягнень і підготовці людей на більш високому рівні. Такого університету до заснування університету Джона Хопкінса у нас не було» [9]. Університет використовував німецьку модель освіти, де основними формами передачі знань були лекція і проведення наукового дослідження. Постійне диктування і записування лекцій, монотонне бурмотіння викладача викликали нудьгу, розпорошували увагу слухачів. Перевантаження змісту лекції науковими термінами, відсутність емоційності і зв'язку з життям викликало швидко втому, знижувало позитивну мотивацію до навчання. Поступово це призвело до того, що на заняттях була присутня лише третина студентського корпусу. Натомість семінарські заняття, де проводились наукові дослідження, викликали у студентів жвавий пізнавальний інтерес, бажання самостійно знайти відповіді на поставлене запитання. Метод семінару швидко набув поширення і був перейнятий іншими американськими освітніми закладами. Отже,

позитивні емоції в освітньому процесі є дієвим інструментом впливу на когнітивні функції, мотивацію, психоемоційні стани особистості, що, в свою чергу, підвищує ефективність навчання.

У працях зарубіжних (Р. Воско, М. Гелбрейт, С. Ковей, С. Мерріам, Дж. Паппас, Дж. Равен, Дж. Сандберг, Д. Уайт) і вітчизняних (Т. Андрущенко, Н. Бондаренко, М. Братко, О. Карпова, В. Кравченко, А.Цимбалару, О. Ярошинська та ін.) дослідників освітнє середовище розглядається з таких позицій: як цілісна система; як джерело, фактор, умова формування і розвитку особистості; як невід'ємний елемент процесу соціалізації; розвиваючий потенціал освітнього середовища можна розглядати лише з урахуванням взаємодії індивіда з освітнім середовищем.

З метою уточнення поняття «університет» ми звернулися до державних нормативно-правових документів. В Законі України університет трактується як «багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський / теологічний, медичний, економічний, юри-дичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність» [7].

У наукових джерелах освітнє середовище університету характеризується як ресурс якості вищої освіти; як узагальнений, сукупний, інтегрований, цілісний фактор розвитку особистості; як складна система взаємопов'язаних умов, засобів, факторів, ресурсів, які впливають на процес навчання й розвитку здобувачів освіти; як джерело професійного й особистісного досвіду, стимул самореалізації майбутнього фахівця. На основі даних підходів нами сформульовано робоче визначення освітнього середовища університету, орієнтованого на розвиток емоційного інтелекту в майбутніх учителів початкової школи: освітнє середовище університету – це педагогічно сконструйований комплекс умов (соціальних, емоційно-психологічних, організаційно-педагогічних, духовно-моральних, предметно-чуттєвих) і впливів, які емоційно та інтелектуально наповнюють життєпростір майбутніх учителів початкової школи, стимулюючи їх до міжособистісної взаємодії й активізуючи процеси самоусвідомлення, саморегуляції й співпереживання, надають можливість, а також зумовлюють ефективний розвиток емоційного інтелекту та особистісно-професійне становлення.

Прикметно, що вплив освітнього середовища на розвиток емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти відбувається в процесі взаємодії суб'єктів між собою і з ресурсами освітнього середовища. Процес розвитку емоційного інтелекту про-

являється в розвитку навичок саморефлексії, самоконтролю, емоційної регуляції, навичок емпатійного керування міжособистісними стосунками.

Під час наукових розвідок нами встановлено, що структура освітнього середовища університету бачиться науковцями різноаспектно і нараховує різну кількість компонентів. Так, зокрема, М. Братко [1] виокремлює особистісний (суб'єкти освітнього процесу, тобто викладачі і студенти, взаємодія, взаємовплив, взаємостосунки між ними), аксіологічно-смысловий (ціннісна система університету, яка знаходить відображення у місії, стратегії, корпоративній культурі закладу вищої освіти), інформаційно-змістовий (нормативні документи, освітні програми, інші проекти, які регламентують освітню діяльність), організаційно-діяльнісний (форми, методи, технології, стилі взаємодії тощо), просторово-предметний (матеріально-технічна база й інфраструктура закладу вищої освіти). І. Габа [2] в структурі освітнього середовища закладу вищої освіти вбачає три компоненти: інформаційний – включає освітні програми, навчальні плани, навчально-методичні посібники, візуалізовану інформацію, інтернет-сайти; соціальний – передбачає взаємодію суб'єктів освітнього процесу на принципах діалогічності й партнерства; технологічний – охоплює різні види діяльності студентів і викладачів, форми, методи, технології, засоби контролю. О. Петрук [6] розглядає структуру освітнього середовища закладу вищої військової освіти як єдність інформаційно-змістового, організаційно-комунікативного, технологічного й матеріально-технічного компонентів. Дослідники О. Шапран і Ю. Шапран [8] у якості складових освітнього середовища університету, що діє в умовах компетентісно-зорієнтованої педагогічної освіти, виділяють матеріально-технічну (матеріально-технічний потенціал та інноваційна інфраструктура закладу вищої освіти), технологічну (використання інноваційних педагогічних технологій) і суб'єктно-соціальну (реалізується через взаємопов'язану цілеспрямовану діяльність викладачів і студентів, врахування їх цінностей і мотивів і спрямовує їх на розвиток особистісних професійно-значущих якостей).

На основі проаналізованих результатів та з урахуванням особливостей формування емоційного інтелекту в структурі освітнього середовища університету нами виокремлено просторово-предметний, соціально-особистісний, ціннісно-смысловий, емоційно-орієнтований і змістово-методичний компоненти.

Просторово-предметний компонент включає архітектурні особливості і дизайн навчальних приміщень та інфраструктурні можливості університету. Його існування не можливе без належної матеріально-технічної бази, яка відповідає за устаткування і технологізацію освітнього середовища. Соціально-особистісний компонент реалізується через соціальну взаємодію учасників освітнього процесу, тобто студентів, викладачів, адміністрації, де здобувачі мають можливість засвоїти соціальні норми й правила співжиття,

працювати в команді, проявляти й стримувати власні емоції, впливати на емоційний стан іншої людини, емпатійно ставитись до інших, ефективно комунікувати і співдіяти. Ціннісно-смысловий компонент освітнього середовища транслює здобувачам цінності, культурні норми і традиції, за якими живе заклад і які відображаються у стилі викладання і комунікації. Емоційно-орієнтований компонент полягає в створенні сприятливого емоційного фону освітнього процесу: використанні форм і методів, які пробуджують пізнавальний інтерес і бажання вчитися, побудову підтримуючих і довірливих емоційних відносин між суб'єктами, створення позитивної емоційної атмосфери в освітньому середовищі, де кожен відчуває себе комфортно і безпечно. Змістово-методичний компонент – це нормативно-правова документація, яка регламентує освітню діяльність, і навчально-методичні ресурси (освітні програми, навчальні плани, форми, методи, технології тощо).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, дослідження освітнього середовища університету дозволило нам глибше осмислити його значення у розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи. Науковий аналіз засвідчив, що освітнє середовище завжди розглядалось зарубіжними і вітчизняними вченими як надважливий засіб впливу на інтелектуальну й емоційну сферу майбутніх фахівців, простір, в якому набуваються риси емоційно-інтелектуального вчителя, конкурентоспроможного на ринку праці й затребуваного суспільством. Університет пропонує здобувачам вищої освіти освітнє середовище, яке є педагогічно керованим. Щоб скерувати його на розвиток емоційного інтелекту в майбутніх учителів початкової школи, викладач повинен чітко усвідомлювати його структуру, яку ми розглядаємо як взаємопов'язану єдність просторово-предметного, соціально-особистісного, ціннісно-смыслового, емоційно-орієнтованого і змістово-методичного компонентів, що відповідає структурі емоційного інтелекту.

Перспективним напрямком подальших досліджень є виділення й обґрунтування педагогічних умов, які сприятимуть розвитку емоційного інтелекту майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі університету.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 135. С. 67 – 72.
2. Габа І. М. Освітнє середовище : соціально-психологічна парадигма. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Том 7. Вип. 22. С. 27 – 31.
3. Гречкосій Р. Вплив глобалізації на трансформаційні зміни в університетській освіті: суперечності процесу. *Вища освіта України*. 2023. №4. С. 10–16.
4. Ньюмен Дж. Г. Ідея Університету. Ідея університету: Антологія / упоряд. : М. Зубрицька, Н. Бабалик ; відп. ред. М. Зубрицька. Львів : Літопис, 2002. 304 с.
5. Пелікан Я. Ідея університету / пер. з англ. В. Верлока та ін. Київ : Дух і Літера, 2008. 360 с.

6. Петрук О. В. Освітнє середовище ВВНЗ як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців з військової юстиції. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 50. Т. 1. С. 22 – 27.

7. Про вищу освіту: Закон України від 25.07.2018 № 1556-VII. ст. 2004. URL : <https://sqe.gov.ua/law/zakon-ukraini-N-1556-vii-pro-vishhu-osvitu/>

8. Шапран Ю. П., Шапран О. І. Типологія освітнього середовища в умовах компетентнісно-зорієнтованої педагогічної освіти. *Педагогічні науки : Теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. праць. 2015. №23. С. 4 – 10.

9. Flexner A. Universities : American, English, German. New York : Oxford University Press, 1930. 381 p.

10. Ortega-y-Gasset J. Mission of the university. Princeton. 1994. 103 p.

REFERENCES

1. Bratko, M. (2015). Struktura osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnoho zakladu [Structure of the educational environment of a higher education institution]. *Naukovi zapysky. Seriya : Pedagogichni nauky*. Vyp. 135. S. 67 – 72. [in Ukrainian]
2. Haba, I. M. (2010). Osvitnie seredovyshe : sotsialno-psykholohichna paradyhma [Educational environment: a socio-psychological paradigm]. *Aktualni problemy psykholohii*. Vol. 7. Vyp. 22. S. 27 – 31. [in Ukrainian]
3. Hrechkosii, R. (2023). Vplyv hlobalizatsii na transformatsiini zminy v universytetskii osviti: superechnosti protsesu [The impact of globalization on transformational change in university education: contradictions of the process]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. №4. S. 10–16. [in Ukrainian]
4. Niemen, Dzh. H. (2002). Ideia Universytetu [The idea of a university]. In: *Ideia universytetu: Antolohiia [The Idea of the University: Anthology]*. (M. Zubrytska, Ed.). Lviv : Litopys. 304 s. [in Ukrainian]
5. Pelikan, Ya. (2008). Ideia universytetu [The idea of a university]. (V. Verloka, Trans. in Eng.). Kyiv : Dukh i Litera. 360 s. [in Ukrainian]
6. Petruk, O. V. (2022). Osvitnie seredovyshe VVNZ yak umova rozvytku profesiinoi kultury maibutnikh fakhivtsiv z viiskovoi yustytisii [The educational environment of a HMEI as a condition for the development of the professional culture of future specialists in military justice]. *Innovatsiina pedahohika*. Vol. 50. Vyp. 1. S. 22 – 27. [in Ukrainian]
7. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» (25.07.2018) [Law of Ukraine «On Higher Education»]. URL: <https://sqe.gov.ua/law/zakon-ukraini-N-1556-vii-pro-vishhu-osvitu/> [in Ukrainian]
8. Shapran, Yu. P., Shapran, O. I. (2015). Typolohiia osvitnoho seredovyscha v umovakh kompetentnisno-zorientovanoi pedahohichnoi osvity [Typology of the educational environment in the context of competency-based pedagogical education]. *Pedahohichni osvita : Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. № 23. S. 4 – 10.
9. Flexner, A. (1930). Universities: American, English, German. New York : Oxford University Press. 381 p. [in English]
10. Ortega-y-Gasset J. (1994). Mission of the university [Mission of the university]. Princeton. 103 p. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БАСЮК Наталія – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: університет як середовище формування емоційно-інтелектуального педагога.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS
BASYUK Natalia – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language of Zhytomyr State University named after Ivan Franko.

Scientific interests: university as an environment for the formation of an emotionally intellectual educator.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2025 р.
 Стаття прийнята до друку 23.07.2025 р.

УДК 37.01

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-121-125

БИКОВА Олександра –
 аспірант Української державної льотної академії
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1427-9853>
 e-mail: oleksandra.kulik84@gmail.com

ПОЗИТИВНА МОТИВАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ АВІАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті досліджено особливості впливу мотивації майбутнього фахівця авіації на формування його самостійності в процесі професійної підготовки.

Встановлено, що результативність формування мотивації можлива лише тоді, коли здобувач освіти вдається пов'язати мету з особистісними цінностями. Чим більше особистісні цінності пов'язані з результатами майбутньої професійної діяльності, тим більше внутрішні мотиви активно впливають на мотивацію особистості студента.

Висока позитивна мотивація може виступати компенсуючим фактором у випадку, коли недостатньо високих здібностей; однак цей фактор не працює у зворотному напрямку: жодний високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчального мотиву чи слабку його вираженість, не може призвести до значних успіхів в навчанні. Це свідчить про прямий зв'язок між мотивацією та емоційним інтелектом, оскільки саме його сформованість надає мотивації позитивного спрямування.

Розвиваючись, особистість змінює зовнішній світ відповідно до власних внутрішніх можливостей. Належний рівень розвитку мотиваційних процесів є для студента особливою цінністю, оскільки дозволяє йому підтримувати на дієвому рівні свій психічний потенціал, своє психологічне благополуччя. Потреба в самозмінах значною мірою залежить від виникнення у студента мети досягнути бажаного рівня особистісного зростання.

Основною ознакою мотивації взагалі, є її дієвий характер, її органічне проникнення в різноманітні прояви у різні вияви активності та діяльності, поведінки. Ця активність виникає на основі єдності свідомості та реальної поведінки, детермінує діяльність особистості, конструктивно впливає на

досягнення важливих, особистісно значущих та актуальних у суспільному плані цілей.

Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні особливостей взаємовпливу мотивації та професійних очікувань майбутнього авіафахівця.

Ключові слова: майбутній фахівець авіації, професійна підготовка, мотивація, професійна діяльність, особистість, особистісне зростання, цінність, активність, діяльність.

BYKOVA Oleksandra –
 Postgraduate student, Ukrainian State Flight Academy
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1427-9853>
 e-mail: oleksandra.kulik84@gmail.com

POSITIVE MOTIVATION OF A FUTURE AVIATION SPECIALIST IN THE PROCESS OF HIS PROFESSIONAL TRAINING

The article examines the peculiarities of the influence of the motivation of a future aviation specialist on the formation of his independence in the process of professional training.

The effectiveness of motivation formation is possible only when the student manages to connect the goal with personal values. The more personal values are related to the results of future professional activity, the more internal motives actively influence the motivation of the student's personality.

High positive motivation can act as a compensating factor in the case when high abilities are not enough; however, this factor does not work in the opposite direction: no high level of abilities can compensate for the absence of educational motive or its weak expression, cannot lead to significant success in learning. This indicates a direct connection between motivation and emotional intelligence, since it is its formation that gives motivation a positive direction.

Developing, the personality changes the external world in accordance with its own internal capabilities. The appropriate level of development of motivational processes is of particular value for the student, since it allows him to maintain his mental potential and psychological well-being at an effective level. The need for self-change largely depends on the emergence of a student's goal to achieve the desired level of personal growth.

The main feature of motivation in general is its effective nature, its organic penetration into various manifestations in various manifestations of activity and activity, behavior. This activity arises on the basis of the unity of consciousness and real behavior, determines the activity of the individual, constructively influences the achievement of important, personally significant and relevant goals in social terms.

Prospects for further research lie in studying the peculiarities of the interaction between motivation and professional expectations of a future aviation specialist.

Key words: future aviation specialist, professional training, motivation, professional activity, personality, personal growth, value, activity, activity.